

Hogyan lesz fenntartható egy egyetem?

Szerző: Dr. Lukács Rita PhD, egyetemi adjunktus / Budapesti Metropolitan Egyetem

Arra a kérdésre, miként próbál egy autógyár fenntarthatóbbá válni, valószínűleg egyszerűbb választ adni, bár ez is eléggé összetett kérdéskör. A szolgáltató szektor esetében bonyolultabb a helyzet, hiszen nincs termék, ami köré koncentrálódhatna a fenntarthatósági stratégia – mégis, már hazánkban is léteznek irányelvek a zöldebbé váló szállodák számára. De vajon hogyan tud fenntarthatóbbá válni egy egyetem? Milyen főbb elvárásokat fogalmaznak meg legfőbb érintettjeik, azaz az egyetemisták?

Első ránézésre akár azt is mondhatnánk, hogy egy egyetem működésének csak pozitív kibocsátása lehet: a következő értelmiségi generáció, amelynek tagjai értékes tudással felvértezve érkeznek meg a felsőoktatásból a munkaerőpiacra. Ugyanakkor a felsőoktatási intézmények tipikusan nagyméretű, sok ember befogadására alkalmas épületek – Amerikában teljes városrészek, amelyeknek jelentős ökológiai lábnyoma van. Ráadásul a társadalmi befolyásuk is jelentős, hiszen sok ember életét határozzák meg: az ügyfelek [egyetemisták] és a munkatársak [oktatók és adminisztratív dolgozók] mellett hatással vannak például a helyi közösségre és gazdaságra, a munkaerőpiacra, a közoktatás szereplőire is. És ezek csak a legalapvetőbb szempontok.

Az egyetemek különleges helyzete

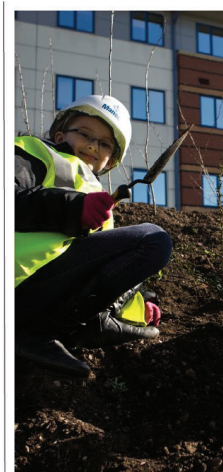
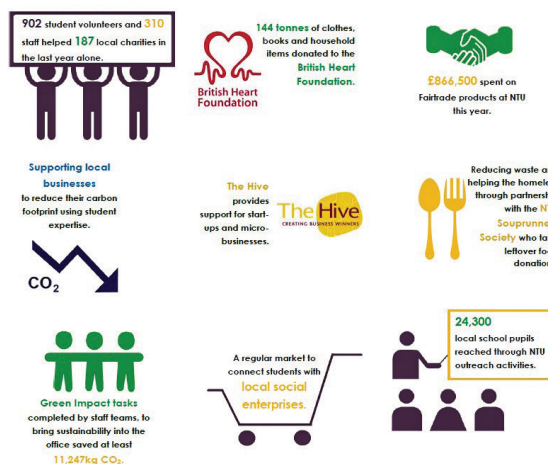
Az egyetemek szerepe három dimenzió mentén is kiemelten fontosnak tekinthető a fenntartható fejlődés terén:

- Speciális szolgáltató vállalként törekednek közvetlen társadalmi-gazdasági-környezeti hatásaik kezelésére.
- Szolgáltatásukon, az oktatáson keresztül formálják a társadalmi szemléletmódot is, hiszen ők nevelik ki a döntéshozók következő generációját.
- Ráadásul tudományos kutatóműhelyként akár globális problémák megoldásához is hozzájárulhatnak.

Tehát jelen vannak az oktatási piacon [hiszen tudást adnak át], illetve a tudományos piacon is [ahol új tudást állítanak elő] [Tóth, 2005].

A felsőoktatási intézmények fenntarthatósággal kapcsolatos küldetése tehát más szervezetekhez képest sokrétűbb, hosszabb távú és részben eltérő a motivációjuk is. Mcmillin és Dyball az intézményi fenntarthatóság három fő dimenzióját különböztette meg, a canberrai Australian National University példáján keresztül:

- az üzemeltetés fenntarthatóságát,

NTU

- a fenntartható fejlődés tantervekbe való beépítését,
- a fenntarthatóságot vizsgáló kutatásokat emelték ki. Ideális esetben a kutatás és az oktatás, valamint a működés és a kutatási területek kölcsönösen hatnak egymásra, minden fél számára hasznos információcseré és együttműködések formájában [McMillin & Dyball, 2009].

Létezik-e egyetemi fenntarthatósági rangsor?

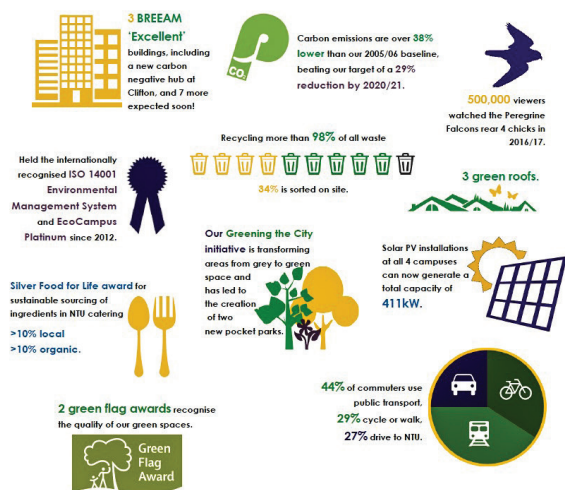
Igen, ezek közül talán a legismertebb a People & Planet University League, ami az Egyesült Királyság egyetemeinek környezeti és etikai teljesítményét rangsorolja, több mint 10 éve. A People & Planet a legnagyobb hallgatói hálózat, amely a társadalmi és környezeti egyenlőségért küzd, ennek az egyik fő eszköze ez a felmérés. Az elérhető online információk mellett a felsőoktatási statisztikai ügynökség [Higher Education Statistics Agency, HESA] adatbázisát használják fel a rangsor összeállításához. Az értékelés 13 fő szempont mentén hasonlítja össze a szigetország több mint 150 egyetemét [People & Planet University League, 2017]:

- környezeti politika és stratégia

- környezeti menedzsment és audit rendszerek
- fenntarthatóság iránt elkötelezett szakértői csapat
- etikus befektetési irányelvek
- szén-dioxid-kibocsátási stratégia
- munkavállalói jogok [alkalmazottak, ellátási lánc]
- fenntartható élelmiszerek
- munkavállalók és hallgatók bevonása a szemléletformálásba
- fenntartható fejlődés oktatása
- fenntartható energiaforrások használata
- hulladékkezelés és újrahasznosítás
- szén-dioxid-kibocsátás csökkentése
- vízfelhasználás csökkentése

Bár a 13 szempontnak való megfelelés átfogó fenntarthatósági program meglétét feltételezi, érdemes kiemelni, hogy ezek közül 11 az üzemeltetés fenntarthatóságára vonatkozik, csupán a fenntartható fejlődés oktatása, valamint a munkavállalók és hallgatók szemléletformálásba történő bevonása terjed ki a fenntarthatóság oktatásával és kutatásával foglalkozó dimenziókra.

Az elemzés alapján 2017-ben a Manchester Metropolitan Egyetem, a Gloucestershire Egyetem és a Nottingham Trent Egyetem volt a legjobb. Több területen is maximális pont-

számot kaptak. Érdekeség, hogy a leggyengébb eredményeket a munkavállalói jogok terén érték el, tehát az oktatók és adminisztratív dolgozók számára biztosíthatnának még kedvezőbb és biztosabb feltételeket. A hagyományos Cambridge-Oxford csatából ezúttal az Oxfordi Egyetem került ki győztesen, azonban csak az 54. helyet sikerült megszereznie az 58. helyre rangsorolt Cambridge-i Egyetem előtt [People & Planet University League, 2017].

Az elmúlt évtizedben lezajlott fejlődésre jellemző, hogy amíg 2007-ben a vizsgált intézmények közül csak 5-nél hasznosították újra a keletkezett hulladék legalább felét, 2017-ben ez a szám már 85 volt. Az egyetemisták is egyre jobban odafigyelnek a „zöld” szempontokra, a ranglistát vezető Manchester Metropolitan Egyetemen többek között lehetőségük van az elektromos autókölcsönzőz, az asztali szelektív hulladékgyűjtők használatára és még a vizet is újrahasznosítják [Lightfoot, 2017]. De lássuk egy kicsit részletesebben, mi tesz fenntarthatóvá egy egyetemet a szigetországban!

A legjobb fenntarthatósági gyakorlatok az Egyesült Királyságban

A Manchester Metropolitan Egyetemen az előző részben említett kezdeményezéseken túl például szelektív hulladékgyűjtési verseny zajlik a kollégiumok között, minden hallgató ingyenes fenntarthatósági tréningen vehet részt, ráadásul az egyetemisták és az intézmény dolgozói is rendelkeznek heti termelői zöldségdobozt. Nagy hangsúlyt helyeznek az információ megosztására is: az egyetem weboldalán külön aloldalt szenteltek a fenntarthatóságnak, emellett rendszeres fenntarthatósági hírlevélre lehet feliratkozni, és az

egyetemisták közül választott fenntarthatósági nagykövetek is segítik a szemléletváltást [Manchester Metropolitan University, 2018]. Mindezt a fenntarthatósági stratégia, valamint az ezekhez kapcsolódó akciótervek foglalják keretbe. A stratégia elkészítésekor az ENSZ által meghatározott 17 fenntarthatósági célt vették figyelembe. 2020-ra ezeket a főbb célokat tűzték ki: a szén-dioxid-, víz- és energia-felhasználás csökkentése, a környezeti menedzsment rendszer és az etikai befektetési irányelvek megőrzése, az épületek és a beszerzések fenntarthatóbbá tétele, az utazással okozott hatások mérséklése [Manchester Metropolitan University, 2018].

A Gloucestershire Egyetem alig másfél ponttal maradt el a Manchester Metropolitan Egyetem eredményétől. Ugyanúgy rendelkezik fenntarthatósággal foglalkozó aloddallal a honlapja, emellett 10 éve van közösségi kertje, ráadásul évről évre többen vehetnek részt a fenntarthatósági gyakornoki programban. A Learning Innovation for Tomorrow (LIFT) program célja, hogy beépítse a fenntarthatóságot az oktatásba, egyúttal összekapcsolja a fenntarthatósági csapatot az akadémiai fejlesztési területtel. Ennek részeként a hallgatók játékok és kézműves tevékenységek segítségével mutatták be az ENSZ fenntarthatósági céljait a Cheltenham Jazz fesztiválon [University of Gloucestershire, 2018].

A Gloucestershire Egyetem fenntarthatósági jelentése is az ENSZ fenntarthatósági céljaira fókuszál, emellett az intézmény fenntarthatósági stratégiájában meghatározott 5 fő cél teljesítéséről számol be. A fenntarthatóság elvei és szempontjai ezeken a kiemelt területeken jelennek meg: az irányításban és a szervezeti kultúrában; hallgatói élményként az oktatás elemeként; az akadémiai stratégia részeként

az oktatásban, kutatásban, tanulásban; az üzleti működés és fejlődés területén; hozzáadott értéként az együttműködések során [University of Gloucestershire, 2018].

A Nottingham Trent Egyetem is rendelkezik fenntarthatóságra fókuszáló aloddallal, emellett a fenntarthatósági csapat saját közösségi média csatornákat is üzemeltet. A tanulmányokat kezdő hallgatók tájékoztatás kapnak az egyetem programjairól, valamint az ezekben való részvételi lehetőségekről. A hallgatókat és a munkatársakat a Carbon Elephant program segítségével igyekeznek bevonni a szén-dioxid-kibocsátási programba, ennek részeként például kedvezményes áron bérelhetnek kerékpárt az egyetemről [Nottingham Trent University, 2018].

Az intézmény fenntarthatósági jelentése szintén az ENSZ fenntarthatósági céljain alapszik és sok kezdeményezést mutat be. Megtudhatjuk például, hogy az egyetem 4 kampuszán jelenleg 10 méhkaptár található, rendszeresen szerveznek kistermelői piacot, hogy összekössék a hallgatókat a helyi kisvállalkozókkal. A Green Leaders programnak köszönhetően pedig 4 olyan hallgatói projektet sikerült megvalósítani, amely hozzájárult az egyetem fenntarthatóságához. Az intézményen belül 10 fenntarthatósági fókuszú kutatócsoport tevékenykedik, a Sustainability Action Forum pedig a különböző területeken dolgozó munkatársakat fogja össze [Nottingham Trent University, 2018].

A példák alapján megállapíthatjuk tehát, hogy a lista elején szereplő intézmények nem csak a fenntartható üzemeltetés terén törekednek folyamatos fejlődésre, hanem az oktatás és a kutatás terén is rendelkeznek példaértékű kezdeményezésekkel.

Létezik-e egyáltalán a zöld egyetemista?

Mielőtt azonban eldöntenénk, hogy a bemutatott fenntarthatósági programok alapján melyik egyetemre adnánk be legszívesebben a jelentkezésünket, érdemes elgondolkozni azon, hogy a fenntarthatóság mennyire lehet általános elvárás az egyetemisták körében. Hiszen más iparágakra is jellemző, hogy akkor alakul ki igazi verseny a felelős megoldások között, amikor eléri a kritikus tömeget az erre érzékeny fogyasztói réteg.

Butt és szerzőtársai – ausztráliai kutatásuk alapján – megkérdőjelezték a „zöld egyetemista”, mint jelenség létezését és azt, hogy befolyásolni tudják az egyetemek fenntarthatósági programjait. Bár az általuk vizsgált

intézmények lehetőséget biztosítanak a programokba és a döntéshozatalba való bevonódásra, a hallgatók részvételi hajlandósága alacsony volt. Azt is megállapították, hogy az egyetemek törekedhetnek jobban a hallgatók – mint fontos érintettek – bevonására a fenntarthatósági stratégia kialakításába és megvalósításába is [Butt et al., 2014].

Érdekes, hogy ez egy olyan szempont, amit az Egyesült Királyság People & Planet University League ranglistája és a globális UI Green Metric World University Ranking sem vizsgál. Pedig más iparágakban már bevált, sőt elvart gyakorlatnak számít, hogy a cégek azonosítják az érintettek aggályait és elvárásait, ezáltal bevonják őket a fenntarthatósággal kapcsolatos döntésekbe.

A legzöldebb hazai egyetem: Szeged

Vajon milyen lehet a helyzet hazánkban? Az előző részben említett UI GreenMetric World University Rankinget az Universitas Indonesia hozta létre, különlegessége, hogy több hazai intézmény is szerepel benne. Hat fő szempont alapján rangsorolja az egyetemeket, elsősorban az üzemeltetés fenntarthatóságára fókuszálva [UI Green Metric World University Ranking, 2019]:

1. elhelyezkedés és infrastruktúra [15%]
2. energiahasználat, klímaváltozásra adott válasz [21%]
3. hulladékkezelés [18%]
4. vízhasználat és -kezelés [10%]
5. közlekedés [18%]
6. oktatás és kutatás [18%]

Az oktatás és kutatás dimenzióban a fenntarthatóságra fókuszáló kurzusok és kutatások arányát, a fenntarthatósággal kapcsolatos publikációk, rendezvények és hallgatói szervezetek számát, valamint a fenntarthatósági weboldal és jelentés meglétét elemzik. A vizsgált kilenc hazai intézmény közül a Szegedi Tudományegyetem érte el a legjobb eredményt, Európában a 37. helyre sorolták. Érdekes, hogy ezen a listán a korábban bemutatott Egyesült Királyságbeli egyetemek közül csak a Nottingham Trent Egyetem szerepel, a 4. helyen – közvetlenül az Oxfordi Egyetem után [UI Green Metric World University Ranking, 2019].

A Szegedi Tudományegyetem Zöld Egyetem programja az elmúlt években az energiahatékonyság és környezettudatosság szempontjait szem előtt tartó technológiákra fókuszált. A napelemes energiatermelés több tízmillió forintot megtakarítást eredményezett, emel-

lett geotermikus energiát, szürkevizet hasznosító rendszert is alkalmaznak [Szegedi Tudományegyetem, 2019a]. A hallgatók tudatosságát pedig energiatakarékosságra ösztönző programokkal igyekeznek fejleszteni, a környezetbarát életre való nevelés pedig már az egyetem óvodájában elkezdődik. Emellett 2017-ben, akkori árfolyamon számolva közel 500 ezer dollárt költöttek környezetbarát kutatásokra és fejlesztésekre [Szegedi Tudományegyetem, 2019b].

Málovics György és szerzőtársai 2014-2015 között kutatták az egyetem vezetői körében az érintetti elvárásokat és az egyetem zöldülési folyamatait. A legtöbben az infrastruktúra fejlesztését, az épületek környezeti terhelésének csökkentését emelték ki. Nem említettek érintetti elvárásokat, a motivációik egyrészt gazdasági jellegűek voltak [az ökohatékonyasági fejlesztések megtakarításai], másrészt számoltak a hírnevet erősítő hatásokkal, illetve azt is említették, hogy EU-s pályázatoknál előnyt jelenthetnek a fenntarthatósági törekvések [Málovics et al. 2016]. A „zöld egyetemisták” elvárásai tehát még hazánkban sem jelentek meg jelentős tényezőként.

Összefoglalás

Bár a „zöld egyetemisták” jelenléte még alig érzékelhető, az egyre inkább nyilvánvaló, hogy az egyetemeknek nagy felelőssége van a fenntarthatóság terén, ami egyrészt az egyedi tevékenységi körükből [a vezetők következő generációjának kinevelése], másrészt jelentős eszköztárukból és szerteágazó lehetőségeikből [kutatások, együttműködések] következik.

Mivel egyelőre még nincs olyan mértékű verseny a fogyasztók kegyeiért, mint például az autó- vagy élelmiszer márkák között, az egyetemes keretrendszerek, mutatószámok sem alakultak még ki. Ha a helyenként tapasztalható, egyedi fenntarthatósági programok mellett létrejön egy iparági irányelv, az nem csak a jövőjükbe befektető fogyasztók [azaz a leendő egyetemisták] számára tenné átláthatóbbá a piacot, hanem a legjobb gyakorlatok megosztását és további programok kidolgozását is ösztönöznék.

Egyelőre mind az egyetemek, mind a fenntarthatóságuk elemzésével foglalkozó szervezetek a fenntartható üzemeltetés dimenziójára fókuszálnak, ami az egyetemi kampuszok jelentős környezeti-gazdasági-társadalmi hatását tekintve tulajdonképpen érthető is. Ugyanakkor érdemes lenne előtérbe helyezni az alaptervékenységhez szorosabban kötődő

programokat is, azaz a fenntarthatóság oktatásban és kutatásban való megjelenését, illetve ennek mérhetővé tételét. Ezek hatása ugyanis hosszabb távon sokkal jelentősebb lehet, mint az, hogy egy egyetemen szelektíven gyűjtik-e a hulladékot.

Irodalomjegyzék

Butt, I. – More, E. – Avery, G.C. (2014): **The myth of the 'green student' involvement in Australian university sustainable programmes.** Studies in higher education. Vol. 39, No. 5, Pp. 786-804.

Lightfoot, Liz (2017): **New university tops green table as Oxbridge lags behind.** The Guardian. Link: <https://www.theguardian.com/education/2017/nov/14/university-green-table-oxbridge-people-planet>, megjelenés: 2017. November 14., Letöltés: 2018. November 2.

Málovics, György – Juhász, Judit – Hajdu, Katalin – Gyarmati, László (2016): **Az egyetemek környezeti fenntarthatóságának megközelítései – a szegedi tudományegyetem esetén keresztül.** Vezetéstudomány. Vol. 47, No. 6, Pp. 16-29.

Manchester Metropolitan University (2018): <https://www.mmu.ac.uk/environment/>, letöltés: 2018. November 2.

McMillin, Jennifer – Dyball, Rob (2009): **Developing a whole-of-university approach to educating for sustainability: linking curriculum, research and sustainable campus operations.** Journal of education for sustainable development. Vol. 3, No. 55, Pp. 55-64. Nottingham Trent University (2018): <http://www4.ntu.ac.uk/sustainability/index.html>, letöltés: 2018. November 2.

People & Planet University League (2018): link: <https://peopleandplanet.org>, letöltés: 2018. November 2.

Tóth, Ágnes (2005): **A felsőoktatási piac marketing-specifikumai.** In: Kuráth, Gabriella [szerk.]: II. Felsőoktatási marketing konferencia, pécs: pécsi tudományegyetem, p. 114.

Szegedi Tudományegyetem (2019a): Zöld egyetem, link: <https://www.u-szeged.hu/zoldegyetem>, letöltés: 2019. Április 12.

Szegedi Tudományegyetem (2019b): Zöld riport, link: <http://green.tik.u-szeged.hu/hu.html>, letöltés: 2019. Április 12.

UI Green Metric World University Ranking (2018): link: <http://greenmetric.ui.ac.id>, letöltés: 2019. Április 12.

University of Gloucestershire (2018): <https://sustainability.glos.ac.uk>, letöltés: 2018. November 2.